

PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL

Cofnodion y cyfarfod arbennig a gynhaliwyd ar 10 Rhagfyr, 2018

- PRESENNOL:** Y Cynghorydd Aled Morris Jones (Cadeirydd)
Y Cynghorydd Dylan Rees (Is-gadeirydd)
- Y Cynghorwyr Lewis Davies, John Griffith, Richard Griffiths, Bryan Owen, Alun Roberts, Nicola Roberts
- Aelodau Cyfetholedig: Mr Keith Roberts (Yr Eglwys Gatholig), Mrs Anest Frazer (Yr Eglwys yng Nghymru)
- Aelodau Portffolio**
- Y Cynghorydd R. Meirion Jones (Aelod Portffolio Addysg, Llyfrgelloedd, Ieuencid a Diwylliant)
- WRTH LAW:** Prif Weithredwr
Prif Weithredwr Cynorthwyol (Llywodraethiant a Thrawsnewid Prosesau Busnes)/Cyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol (ar gyfer eitemau 2 a 3)
Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151
Pennaeth Dysgu (ar gyfer eitem 5)
Pennaeth Gwasanaethau Plant a Theuluoedd (ar gyfer eitem 2 a 3)
Pennaeth Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo Dros Dro (ar gyfer eitem 5)
Rheolwr Gwasanaethau Pensaernïol (GWT) (ar gyfer eitem 5)
Rheolwr Sgriwtini (AGD)
Swyddog Pwyllgor (ATH)
- YMDDIHEURIADAU:** Y Cynghorwyr Richard Owain Jones, J. Arwel Roberts, Llinos Medi Huws (Arweinydd ac Aelod Portffolio Gwasanaethau Cymdeithasol), Robin Williams (Aelod Portffolio Cyllid), Dyfed Wyn Jones (Cynrychiolydd Rhieni-Lywodraethwr)
- HEFYD YN BRESENNOL:** Y Cynghorwyr Carwyn Jones (Aelod Portffolio Prosiectau Mawr a Datblygu Economaidd), Dafydd Rhys Thomas (Aelod Portffolio Busnes Corfforaethol), Pennaeth Gwasanaethau Democraidd
-

1 DATGANIAD O DDIDDORDEB

Datganodd y Cynghorydd Nicola Roberts ddiddordeb personol nad oedd yn rhagfarnu yn eitem 4 ar y rhaglen gan ei bod yn llywodraethwr yn Ysgol Talwrn ac Ysgol y Graig, Llangefni ac yn rhiant i ferch sydd yn ddisgybl yn Ysgol y Graig.

2 MONITRO CYNNYDD - CYNLLUN GWELLA'R GWASANAETHAU PLANT

Cyflwynwyd, i'r Pwyllgor ei ystyried, adroddiad y Pennaeth Gwasanaethau Plant a Theuluoedd yn amlinellu'r cynnydd hyd yma wrth weithredu'r Cynllun Gwella Gwasanaeth.

Adroddodd y Prif Weithredwr Cynorthwyol (Llywodraethiant a Thrawsnewid Prosesau Busnes)/Cyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol bod cyflymder y gwelliant o fewn y

Gwasanaeth wedi bod yn sylweddol ers i'r Cynllun Gwella Gwasanaeth gael ei greu ym mis Chwefror 2017 o ganlyniad i arolygiad AGC yn ystod mis Hydref a Thachwedd 2016 ac erbyn hyn mae 13 o'r 21 cam gweithredu â statws gwyrdd. Nid oes unrhyw gamau gweithredu yn Goch a dim ond 2 yn Ambr, gyda 6 yn Felyn. Mae'r ddau faes Ambr yn ymwneud â gwella ansawdd ymarfer ac adolygu'r holl blant mewn gofal er mwyn gwneud yn siŵr bod cynlluniau cymorth a gofal yn seiliedig ar ganlyniadau mewn lle er mwyn sicrhau fod ganddynt sefydlogrwydd tymor hir. Dywedodd y Swyddog fod y Gwasanaeth yn ymwybodol y bydd rhai agweddau angen mwy o amser i gydymffurfio'n llawn ac mae'r Panel Gwella Gwasanaethau Plant, sydd yn parhau i fonitro cynnydd yn erbyn y Cynllun yn ofalus, wedi trafod y mater. Rhagwelir y bydd gwaith ar y Cynllun yn parhau er mwyn sicrhau fod yr holl bwyntiau gweithredu a godwyd gan AGC yn symud i statws Gwyrdd erbyn mis Mawrth, 2019.

Yn ogystal, mae'r Dangosyddion Perfformiad wedi parhau i wella yn ystod y chwarteri diwethaf fel y dengys y tabl ym mharagraff 3 yr adroddiad sydd yn dangos gwelliant yn ystod Chwarter 1 a 2 2018/19 o gymharu â ffigyrau cronus 2017/18 ar gyfer y DP cenedlaethol a lleol a restrir. Mae'r Gwasanaeth wedi ymrwymo i sicrhau fod y gwelliant hwn yn cael ei gynnal a'i ddatblygu ymhellach.

Pwysleisiodd y Pennaeth Gwasanaethau Plant a Theuluoedd fod y Gwasanaeth, yn ogystal â chanolbwyntio ar symud y meysydd Ambr a Melyn i statws Gwyrdd, yn cadw golwg ar y meysydd "Gwyrdd" er mwyn sicrhau nad oes llithriad yn digwydd. Mae'r Gwasanaeth wedi parhau i recriwtio Gweithwyr Cymdeithasol profiadol a gwnaethpwyd nifer o benodiadau gan olygu mai dim ond un swydd Gweithiwr Cymdeithasol sydd angen ei llenwi erbyn hyn. Er bod y Gwasanaeth yn parhau i gyflogi staff asiantaeth dros y sefydliad i gefnogi Gweithwyr Cymdeithasol newydd gymhwyso, fel y cymeradwywyd gan y Pwyllgor Gwaith, mae'r ddibyniaeth ar staff asiantaeth i lenwi swyddi gwag wedi lleihau'n sylweddol.

Wrth ystyried yr adroddiad roedd y Pwyllgor yn cydnabod y camau sylweddol y mae'r Gwasanaethau Plant a Theuluoedd wedi eu cymryd i roi sylw i'r meysydd yr oedd angen eu gwella a amlygwyd gan AGC yn eu harolygiad yn 2016 a diolchwyd i staff y Gwasanaeth am eu hymdrechion, a hefyd y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol a Phennaeth Gwasanaeth am eu harweiniad wrth lywio'r Gwasanaeth i gyrraedd y pwynt hwn. Hefyd, gwnaeth y Pwyllgor y pwyntiau a ganlyn -

- Nododd y Pwyllgor fod y pwysau ariannol sy'n mynd law yn llaw â chynnydd mewn galw yn effeithio ar y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd gan arwain at orwariant; gofynnodd y Pwyllgor sut mae'r Gwasanaeth yn asesu ei sefyllfa ariannol debygol ar gyfer gweddill y flwyddyn ariannol.

Dyweddodd y Prif Weithredwr Cynorthwyol (Llywodraethiant a Thrawsnewid Prosesau Busnes)/Cyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol fod y sefyllfa'n parhau i fod yn heriol ac mae nifer y plant sydd angen gofal wedi cynyddu eto yn ystod y 4 mis diwethaf. Mae'r Tîm Etifeddiaeth, a sefydlwyd i asesu achosion hanesyddol lle mae posibilrwydd na wnaeth y Gwasanaeth ymateb yn briodol iddynt, wedi canfod achosion lle mae angen adolygu mewnbyn gwreiddiol y Gwasanaeth ac o ganlyniad mae dros 20 o blant ychwanegol wedi cael eu derbyn i ofal sy'n golygu fod yr Awdurdod yn gofalu am gyfanswm o 161 o blant a phobl ifanc ar hyn o bryd. Mae goblygiadau ariannol ynghlwm â hyn i'r Gwasanaeth. Mae'r Gwasanaeth yn rhoi cynlluniau mewn lle i gynyddu lleoliadau lleol drwy gyflwyno model Cartrefi Grŵp Bach a chynnig pecyn gwell i Ofalwyr Maeth ac fe ddylai hynny gynorthwyo i ostwng costau yn y tymor hir. Fodd bynnag, mae pwysau yn parhau ar gyllideb y Gwasanaeth.

- Gofynnodd y Pwyllgor am eglurhad ynghylch sefyllfa'r Awdurdod mewn perthynas â nifer y plant a phobl ifanc y mae'n gofalu amdanynt o gymharu ag awdurdodau lleol

tebyg eu maint. Yn ogystal, gofynnodd y Pwyllgor am ddiweddariad ar waith y Tîm Teuluoedd Gwydn a sefydlwyd i ddarparu ymyrraeth gynnar i blant a'u teuluoedd er mwyn cyfyngu ar ymyriadau mwy dwys a chostus yn hwyrach ymlaen pan fydd plant yn cael eu derbyn i ofal.

Dyweddodd y Prif Weithredwr Cynorthwyol (Llywodraethiant a Thrawsnewid Prosesau Busnes)/Cyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol fod ffigyrau ar gyfer nifer y plant mewn gofal fesul 10,000 o boblogaeth yn cael eu cynhyrchu bob blwyddyn ynghyd â'r gost gyfartalog fesul sir. Wrth gymharu'r data ar gyfer awdurdodau lleol mae'n anodd gweld patrwm clir oherwydd efallai fod gan awdurdodau fodelau gwahanol neu eu bod ar gamau gwahanol yn y broses o foderneiddio eu strwythurau ac arferion gwaith ac o ganlyniad gall ffigyrau amrywio o awdurdod i awdurdod. Mae'r Gwasanaeth yn Ynys Môn wedi bod yn glir ynglŷn â chanolbwyntio ar yr anghenion lleol yn ogystal â bod yn ymwybodol o'r ystadegau cenedlaethol - yn hanesyddol, mae nifer y plant mewn gofal wedi bod yn isel iawn; erbyn hyn maent wedi cyrraedd lefel y byddai'r Awdurdod ac AGC yn ei ddisgwyl, onid ydynt ychydig yn uwch oherwydd bod yr Awdurdod yn adolygu achosion hanesyddol ac o ganlyniad mae plant oedd o bosib angen gofal ynghynt yn dod i mewn i'r system yn awr. Mae plant sy'n dod i mewn i ofal yn aros mewn gofal am gryn amser; mae'r Gwasanaeth yn ceisio dychwelyd y plant at eu teuluoedd lle bo modd ac os yw'n ddiogel i wneud hynny.

Wrth egluro gwaith y Tîm Teuluoedd Gwydn, dywedodd y Pennaeth Gwasanaethau Plant a Theuluoedd fod y tîm wedi gweithio gyda 58 o blant, ac mae'n debygol y byddai nifer ohonynt wedi cael eu derbyn i ofal oni bai bod y tîm wedi ymyrryd yn gynnar ac wedi gwneud gwaith dwys gyda'u teuluoedd. Mae'r Tîm Teuluoedd Gwydn yn costio oddeutu £250k ac o ystyried bod un lleoliad gofal hefyd yn gallu costio £250k, mae'n dangos beth yw gwerth yr adnodd o ran effeithiolrwydd a gwerth am arian.

Dyweddodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 fod sefyllfa ariannol y Gwasanaeth yn ystod y ddwy flynedd ddiwethaf wedi bod yn heriol. Roedd gorwariant o £1.78m yn y Gwasanaeth ar ddiwedd 2017/18. Gan y rhagwelwyd y byddai pwysau ar gyllideb y gwasanaeth yn parhau, rhoddwyd oddeutu £300k ychwanegol o'r Dreth Gyngor i'r Gwasanaeth yn 2018/19. Gwireddwyd y disgwyliadau hynny ac roedd ffigyrau Chwarter 1 2018/19 yn rhagweld gorwariant o £1.28m erbyn diwedd y flwyddyn; erbyn diwedd Ch2 roedd y gorwariant a ragwelwyd wedi cynyddu i £2.03m. Mae adolygiad pellach ddiwedd mis Hydref, 2018 yn dangos ffigwr o £2.07m. O ganlyniad, gobeithir fod y gorwariant wedi cyrraedd uchafbwynt o gwmpas tua £2m ac y bydd gweithredu'r cynllun Cartrefi Grŵp Bach a chynnig gwell pecyn o fuddiannau i Ofalwyr Maeth, fel a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Gwaith, yn dechrau dwyn ffrwyth ac yn cynorthwyo i reoli'r gorwariant erbyn diwedd y flwyddyn ariannol. Wrth baratoi rhagolygon ar gyfer y dyfodol, mae'r Gwasanaeth Cyllid yn seilio ei ragolygon ar y sefyllfa waethaf bosib gan gymryd i ystyriaeth plant y mae'r Gwasanaethau Plant yn ymwybodol ohonynt ond nad ydynt mewn gofal eto – os na fydd y plant hyn yn cael eu derbyn i ofal yna bydd y gorwariant yn llai. Yn y gyllideb ddrafft ar gyfer 2019/20 dyrannwyd £1.4m yn ychwanegol i'r Gwasanaethau Plant a Theuluoedd yn seiliedig ar ragdybiaeth y bydd cynyddu'r gyllideb, ynghyd â chynlluniau'r Gwasanaeth ei hun i reoli gwariant, yn lleihau'r gorwariant ac yn arwain at fwy o gysondeb rhwng y gwariant a chyllideb y gwasanaeth ac o ganlyniad bydd disgwyl i'r Gwasanaeth weithredu o fewn ei gyllideb o 2019/20 ymlaen. Oherwydd bod arian wrth gefn y Cyngor yn lleihau, gwnaed y pwynt yn glir y byddai'n anodd cyfiawnhau darparu unrhyw gyllid ychwanegol i'r Gwasanaethau Plant a Theuluoedd oni bai bod cynnydd sylweddol yn nifer y plant sydd angen gofal.

- Nododd y Pwyllgor fod cyfnod y Nadolig yn gallu achosi problemau ychwanegol neu ddwysau problemau sydd eisoes yn bodoli o fewn teuluoedd. Gofynnodd y Pwyllgor beth yw trefniadau'r Gwasanaeth ar gyfer delio gyda phlant a allai fod angen gofal ychwanegol yn ystod y cyfnod hwn neu a allai fod angen gofal ar fyr rybudd neu mewn argyfwng o ystyried bod cyfarfod â'r gofynion hynny yn debygol o greu pwysau ychwanegol ar y Gwasanaeth. Nododd y Pwyllgor fod cyflwyno'r system Credyd Cynhwysol yn Ynys Môn ym mis Rhagfyr yn cymhlethu'r sefyllfa ymhellach gan fod hwn yn gyfnod anodd i rai teuluoedd pa un bynnag.

Dywedodd y Pennaeth Gwasanaethau Plant a Theuluoedd, er bod y Gwasanaeth wedi gwneud cynlluniau a'u bod yn barod ar gyfer y Nadolig ac y bydd staff yn gweithio yn ystod y cyfnod, yn hanesyddol ni welwyd cynnydd sylweddol yn yr atgyfeiriadau yn ystod y cyfnod hwn. Mae'r Gwasanaeth bob amser yn cynllunio ar gyfer unrhyw ddigwyddiadau sylweddol, gwyliau ayb yn ystod y flwyddyn lle gallai amgylchiadau greu neu gynyddu tensiynau ymysg teuluoedd ac o bosib greu mwy o atgyfeiriadau. Yn ogystal, mae staff y Gwasanaeth wedi derbyn hyfforddiant ar y Credyd Cynhwysol ac maent yn gallu darparu cymorth i'r teuluoedd hynny y mae'r Gwasanaethau Cymdeithasol yn ymwybodol ohonynt; fodd bynnag, bydd y gwasanaeth yn gwirio atgyfeiriadau er mwyn sefydlu a oes cynnydd yn nifer y teuluoedd sydd yn wynebu problemau ariannol neu'n ceisio ymdopi â'r Credyd Cynhwysol.

Dywedodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 ei bod yn debygol y bydd effeithiau'r Credyd Cynhwysol yn cael eu hamlygu yn raddol dros gyfnod o amser wrth i unigolion drosglwyddo i'r system newydd ac ar yr un pryd bydd dealltwriaeth gwasanaethau o'r effaith yn gwella wrth iddynt weld yr effaith ar y rhai sy'n trosglwyddo. Mae'n debygol y bydd y newid mwyaf arwyddocaol i'w weld ddiwedd yr haf wrth i waith tymhorol ddod i ben ac unigolion sydd yn gwneud ceisiadau am fudd-daliadau hawlio budd-daliadau o dan y system Credyd Cynhwysol. Yn y cyfamser, mae'r Gwasanaeth Cyllid yn cynllunio ar sail cynnydd graddol gyda phosibilrwydd y bydd mwy o gynnydd ddiwedd yr haf.

Penderfynwyd -

- **Fod y Pwyllgor yn fodlon â'r camau a gymerwyd i weithredu'r Cynllun Gwella Gwasanaeth a chyflymder y cynnydd hyd yma yn y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd, a**
- **Bod y Pwyllgor yn argymhell yr adroddiad i'r Pwyllgor Gwaith.**

NI CHAFODD UNRHYW GAMAU GWEITHREDU YCHWANEGOL EU HARGYMELL.

3 MONITRO CYNNYDD – PANEL GWELLA GWASANAETHAU PLANT

Cyflwynwyd, i'r Pwyllgor ei ystyried, adroddiad y Panel Gwella Gwasanaethau Plant ar waith y Panel hyd yma.

Cyflwynodd y Cynghorydd Richard Griffiths, cynrychiolydd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ar y Panel Gwella Gwasanaethau Plant, ddiweddariad i'r Pwyllgor ar waith y Panel yn ystod y cyfnod o fis Medi i fis Tachwedd 2018 ac adroddodd fod y Panel wedi cyfarfod 16 o weithiau ers mis Gorffennaf, 2017 ac yn ystod y cyfnod hwnnw bod yr aelodau wedi datblygu llawer gwell dealltwriaeth o'r materion a'r cymhlethdodau sydd ynghlwm â darparu'r Gwasanaethau Plant. Cyfeiriodd y Cynghorydd Griffiths at y rhestr o ymweliadau Laming a gynhaliwyd yn ystod y cyfnod mis Hydref 2017 i fis Medi 2018 a oedd wedi ei gynnwys yn Atodiad A yr adroddiad a oedd hefyd yn rhoi crynodeb o bwrpas a chynnwys pob ymweliad a gynhaliwyd.

Dyweddod y Prif Weithredwr Cynorthwyol (Llywodraethiant a Thrawsnewid Prosesau Busnes)/Cyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol fod y Panel wedi bod o gymorth mawr i'r broses wella a'r bwriad yw y bydd y Panel yn parhau, er y bydd y trefniadau tymor hir yn cael eu hadolygu. Fodd bynnag, pwysleisiodd y Swyddog nad yw'r daith wella wedi gorffen a bod y Gwasanaeth yn llwyr ymwybodol fod angen gwneud mwy o waith er mwyn cwblhau pob elfen o'r Cynllun Gwella Gwasanaeth a bod y gwaith hwnnw'n debygol o gymryd 9 i 12 mis arall.

Wrth dderbyn a nodi'r diweddariad gofynnodd y Pwyllgor beth yw'r sefyllfa mewn perthynas â gwaith partneriaeth a phlant sy'n cael eu haddysgu gartref, ac yn benodol a oes protocol cenedlaethol ar gael ynglŷn â hynny.

Cadarnhaodd y Prif Weithredwr Cynorthwyol (Llywodraethiant a Thrawsnewid Prosesau Busnes)/Cyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol fod y Gwasanaethau Plant wedi ymgynghori â'r Gwasanaeth Oedolion er mwyn datblygu trefniadau i ddarparu cymorth i'r bobl ifanc hynny sy'n trosglwyddo o'r Gwasanaethau Plant i'r Gwasanaethau Oedolion. Yn ogystal, mae cydweithio mewnol gyda'r Gwasanaeth Dysgu ac ysgolion, ac yn allanol gyda BIPBC a Heddlu Gogledd Cymru, wedi gwella. Erbyn hyn mae'r Gwasanaeth yn cydgyllunio â'r Gwasanaethau Oedolion a'r Gwasanaeth Tai yn hytrach nac yn rhannu gwybodaeth yn unig. Mewn perthynas â phlant sy'n cael eu haddysgu gartref, mae'r Gwasanaeth yn ceisio sicrhau ei fod yn ymwybodol o blant sy'n cael eu haddysgu gartref ar Ynys Môn ond y Gwasanaeth Dysgu sy'n gyfrifol am fonitro ansawdd yr addysg y maent yn ei dderbyn.

Dyweddod y Pennaeth Gwasanaethau Plant a Theuluoedd, oherwydd y cynnydd yn nifer y plant sydd yn derbyn addysg gartref ar yr Ynys, fod y Gwasanaeth wedi cynnal tri chyfarfod er mwyn deall y tuedd ar i fyny a'r rhesymau tu ôl iddo. Mae trefniadau mewnol yn cael eu hystyried ar gyfer rhannu gwybodaeth ac asesu'r plant os oes angen yn ogystal â threfniadau ar gyfer ymyrryd yn briodol er mwyn mynd i'r afael ag unrhyw broblemau posib a allai olygu fod plant angen cynllun amddiffyn plant.

Cadarnhaodd y Pennaeth Dysgu, er bod y Gwasanaeth Dysgu yn cynnal cofrestr o blant sy'n cael eu haddysgu gartref, ei bod yn anodd i'r Gwasanaeth gael unrhyw ddylanwad ar ansawdd yr addysg y mae plant sy'n cael eu haddysgu yn y modd hwn yn ei dderbyn.

Penderfynwyd nodi'r canlynol –

- **Y cynnydd a wnaed hyd yma gyda gwaith y Panel Gwella Gwasanaethau Plant o ran cyflawni ei raglen waith.**
- **Bod yr holl ffrydiau gwaith sy'n perthyn i'r Cynllun Gwella Gwasanaeth i weld ar darged hyd yn hyn.**
- **Y meysydd gwaith yr ymdriniwyd â hwy yn ystod yr Ymweliadau Laming, fel modd o gryfhau atebolrwydd, gwybodaeth a dealltwriaeth aelodau'r Panel ymhellach.**
- **Y rhaglen ddatblygu barhaus ar gyfer aelodau'r Panel, lle caiff llawer ohoni ei darparu'n fewnol.**
- **Yn ogystal, nododd y Pwyllgor fod y Panel wedi cyfeirio i'w sylw y ffaith fod staff asiantaeth yn dal i lenwi nifer fechan o swyddi gweithwyr cymdeithasol, er bod cynnydd da wedi'i wneud ar weithredu'r strwythur staffio diwygiedig. Mae hyn yn cael sylw trwy benodi gweithwyr cymdeithasol (rhai profiadol a newydd gymhwyso) a thrwy gefnogi gweithwyr i gymhwyso. Mae'r Pwyllgor yn nodi'r camau gweithredu a gymerwyd i fynd i'r afael â hyn.**

NI CHAFODD UNRHYW GAMAU GWEITHREDU YCHWANEGOL EU HARGYMELL.

4 CAU ALLAN Y WASG A'R CYHOEDD

Penderfynwyd, o dan Adran 100(A) (4) Deddf Llywodraeth Leol 1972, gwahardd y wasg a'r cyhoedd o'r cyfarfod yn ystod y drafodaeth ar yr eitem ganlynol oherwydd y tebygrwydd y gall olygu datgelu gwybodaeth eithriedig fel y'i diffinnir yn Atodlen 12A o'r Ddeddf honno ac yn y Prawf Budd y Cyhoedd sydd wedi'i atodi.

5 MODERNEIDDIO YSGOLION – ACHOS STRATEGOL AMLINELLOL AC ACHOS BUSNES AMLINELLOL AR Y CYD AR GYFER YSGOL YGNRADD NEWYDD ER MWYN EHANGU YSGOL Y GRAIG A CHAU YSGOL TALWRN

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Dysgu yn ymgorffori'r Achos Strategol Amlinellol a'r Achos Busnes Amlinellol (ASA/ABA) ar y cyd i ymestyn Ysgol y Graig drwy adeiladu bloc newydd ar gyfer y Cyfnod Sylfaen a chau Ysgol Talwrn er mwyn i'r Pwyllgor ei ystyried a chyflwyno sylwadau arno.

Dywedodd y Deilydd Portffolio Addysg, Llyfrgelloedd, Diwylliant ac Ieuentid fod yr adroddiad ASA/ABA yn un technegol sydd yn nodi'r sail strategol, economaidd, masnachol, ariannol a rheolaethol dros ymestyn Ysgol y Graig drwy adeiladu bloc Cyfnod Sylfaen newydd a chau Ysgol Talwrn, yn unol a phroses Achos Busnes Ysgolion yr 21ain Ganrif er mwyn derbyn arian cyfalaf ar gyfer y prosiect.

Dywedodd y Pennaeth Dysgu fod yr ASA/ABA yn amlinellu'r achos dros foderneiddio ysgolion yn ardal ddwyreiniol Llangefni fydd yn cael ei wireddu drwy adeiladu bloc Cyfnod Sylfaen newydd yn Ysgol y Graig i dderbyn y nifer cynyddol o blant yn y dalgylch ac i dderbyn plant o Ysgol Talwrn a fyddai'n cael ei chau. Cyfeiriodd at agweddau allweddol y cynnig a chostau tebygol y prosiect ynghyd â safle posib ar gyfer y bloc newydd, trefniadau caffael a manyleb y gwaith adeiladu. Mae'r achos ariannol yn rhoi sylw i sut fydd y prosiect yn cael ei ariannu a'i fforddiadwyedd cyffredinol ac mae'r achos rheoli yn nodi cynllun amlinellol y prosiect a'r amserlen gyflenwi.

Dangosodd y Rheolwr Gwasanaethau Pensaernïol gynllun o'r safle posib ar gyfer y Bloc Cyfnod Sylfaen Newydd i'r Pwyllgor, safle a gafodd ei nodi yn dilyn ymarfer arfarnu safleoedd a oedd yn rhoi pwyslais penodol ar yr angen i leoli'r bloc newydd cyn agosed â phosibl at adeilad presennol Ysgol y Graig. Wrth esbonio'r cynllun, cyfeiriodd y Swyddog at yr ystyriaethau a ganlyn -

- Nid yw'r safle a nodwyd ar gyfer y bloc newydd wedi cael ei gadarnhau.
- Ni chynhaliwyd arolwg manwl o'r safle. Fodd bynnag, gan fod y safle yn wlyb iawn, mae'n debygol y bydd angen gwneud gwaith draenio sylweddol er mwyn datrys y problemau draenio dŵr ar y safle.
- Yn ogystal, mae'n debygol y bydd rhaid gwneud gwaith archwilio archeolegol dwys a helaeth er mwyn sefydlu a oes unrhyw nodweddion archeolegol posib o dan y tir.
- Gallai gwaith uwchben yn ogystal â gwaith posib arall e.e. symud y llinell bŵer uwchben, gael effaith ar gyfanswm cost y prosiect.
- Mae safleoedd posib eraill yn yr ardal gyfagos yn cael eu hystyried, gan gadw'r ffactor agosatrwydd mewn cof.
- Mae problemau traffig sylweddol ar safle presennol Ysgol y Graig. Mae'r Gwasanaeth Prifffyrdd wedi nodi fod rhaid datrys y problemau traffig ar gyfer y campws cyfan fel rhan o'r datblygiad, ac mae hynny'n golygu creu maes parcio newydd fydd yn cydymffurfio â'r gofynion parcio sylfaenol ar gyfer ysgolion ac yn diwallu anghenion adeilad presennol yr ysgol yn ogystal â'r bloc Cyfnod Sylfaen newydd. Mae'r cynllun arfaethedig yn cynnwys maes parcio newydd wedi ei leoli rhwng adeilad presennol Ysgol y Graig a'r bloc Cyfnod Sylfaen newydd a bydd yn gwasanaethu'r ddau adeilad.

Ystyriodd y Pwyllgor y wybodaeth a gyflwynwyd gan wneud y pwyntiau a ganlyn -

- O'r cynllun a gyflwynwyd, nododd y Pwyllgor ei fod yn ei chael yn anodd gweld sut y byddai'r ddau adeilad – adeilad presennol yr ysgol a'r bloc Cyfnod Sylfaen Newydd – yn gweithio fel un ysgol ar lefel ymarferol. Nododd y Pwyllgor nad yw'r ddau safle mor agos at ei gilydd ag y byddai wedi'i ddymuno ac o ganlyniad bod mwy o risg y byddai'r ddau adeilad yn cael eu rhedeg fel dau endid ar wahân; roedd y Pwyllgor yn pryderu ynghylch hyn.
- Nododd y Pwyllgor fod y cynnig yn golygu lleoli maes parcio newydd mewn ardal rhwng y ddau adeilad a bod ganddo amheuan ynghylch diogelwch gan fod problemau traffig difrifol yn yr ardal. Gofynnodd y Pwyllgor pa mor briodol oedd lleoli'r maes parcio yn y lleoliad hwn.

Dywedodd y Pennaeth Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo Dros Dro fod Ysgol y Graig, pan y'i hadeiladwyd yn wreiddiol, wedi cael ei dylunio yn unol â chanllawiau "ysgol werdd" Llywodraeth Cymru gan olygu mai y nifer lleiaf posib o lefydd parcio a ddarparwyd gan mai'r bwriad oedd y byddai'r disgyblion yn cerdded i'r ysgol gan fod stad dai fawr gerllaw. Mewn gwirionedd, mae nifer fawr o ddisgyblion yn cael eu cludo i'r ysgol mewn ceir ac mae disgyblion eraill o du allan i'r dalgylch yn dod i Ysgol y Graig mewn ceir hefyd. Mae lleoli'r maes parcio arfaethedig rhwng y ddau adeilad yn golygu fod modd cael mynediad i'r ddau adeilad yr un mor rhwydd o'r maes parcio oherwydd petai'r maes parcio newydd yn cael ei leoli ym mhen pellaf y safle byddai mwy o waith cerdded i ddisgyblion yr ysgol bresennol.

- Nododd y Pwyllgor y bydd yn her i'r Awdurdod ddarparu ei gyfran o gostau'r prosiect pa un bynnag. Yn ogystal, nododd y Pwyllgor fod costau y'i gelwir yn "gostau annormal" yn gysylltiedig â'r prosiect oherwydd amodau'r safle. Gofynnodd y Pwyllgor a oes risg i un neu fwy o'r costau hyn gynyddu, ac o bosib effeithio ar y prosiect yn ei gyfanrwydd. Nododd y Pwyllgor hefyd petai'r costau yn cynyddu o ganlyniad i eitemau annormal gallai hynny effeithio ar y cyllid cyffredinol ar gyfer prosiectau mewn ardaloedd eraill ar yr Ynys.

Yn ddibynnol ar leoliad terfynol y bloc Cyfnod Sylfaen newydd, dywedodd y Rheolwr Gwasanaethau Pensaernïol efallai na fydd rhai o'r costau annormal yn gysylltiedig ag amodau'r safle yn dod i'r golwg neu y byddai modd eu lliniaru. Mae "eitemau annormal" yn cael eu cynnwys fel mater o drefn yn yr achos busnes amlinellol a gyflwynir i Lywodraeth Cymru oherwydd os yw'r costau rhagamcanol yn uwch na safonau cost dylunio Llywodraeth Cymru (cost fesul metr sgwâr) yr eitemau annormal hyn fydd i gyfrif am hynny. Serch hynny, cadarnhaodd y Swyddog bod risgiau'n gysylltiedig ag amodau safle annisgwyl. Cynhelir arolwg o'r safle cyn gynted â phosib a bydd unrhyw waith a nodir o ganlyniad i'r arolwg yn cael eu cynnwys yn yr Achos Busnes Llawn.

Dywedodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 fod y prosiect uchod yn cael ei ariannu o'r adnoddau a ddyrannwyd i Band B gan Lywodraeth Cymru. Bydd Llywodraeth Cymru yn ariannu'r costau hyd at gost benodol fesul metr sgwâr yn ogystal â'r costau annormal yn unol â beth mae'n barnu sy'n rhesymol. Bydd yr Awdurdod Lleol yn gyfrifol am unrhyw gostau uwchlaw hynny y mae Llywodraeth Cymru yn barnu eu bod yn afresymol. Os yw Llywodraeth Cymru'n derbyn bod y costau annormal yn rhesymol ac yn gostau y mae'n rhaid i'r Awdurdod eu talu yna mae hynny'n debygol o effeithio ar swm y cyllid Band B y bydd yr Awdurdod yn ei ddefnyddio ar gyfer y prosiect gan olygu o bosib y bydd llai o adnoddau ar gael ar gyfer prosiectau eraill yn amlen gyllido Band B yr Awdurdod. Fodd bynnag, byddai modd trosglwyddo rhai prosiectau i Band C, er nad yw cyllid Band C wedi'i gadarnhau eto. Opsiwn cyllido arall sydd ar gael gan Lywodraeth

Cymru yw'r Model Buddsoddi Cydfuddiannol, lle mae partner preifat yn adeiladu ac yn cynnal yr ysgol a'r Awdurdod yn gwneud taliad blynyddol er mwyn defnyddio'r adeilad am gyfnod cytunedig. Mae Llywodraeth Cymru yn cyfrannu at y gost flynyddol.

- Nododd y Pwyllgor bod angen darparu llefydd ychwanegol ar gyfer y nifer cynyddol o ddisgyblion yn Ysgol y Graig. Gofynnodd y Pwyllgor a fyddai'n rhesymol ystyried adolygu'r dalgylch er mwyn caniatáu i ddisgyblion o'r ardal fynychu'r ysgol newydd arfaethedig i gymryd lle Ysgol Corn Hir ac Ysgol Bodffordd. O ganlyniad, efallai y byddai estyniad llai i Ysgol y Graig yn ddigonol ac yn lleihau costau'r prosiect ac o bosib yn caniatáu i'r estyniad gael ei leoli yn nes at yr ysgol.

O safbwynt capasiti, dywedodd y Pennaeth Dysgu bod angen estyniad i Ysgol y Graig ac ysgol newydd ar gyfer Ysgol Corn Hir ac Ysgol Bodffordd, yn unol â'r cynlluniau. Petai'r dalgylch yn cael ei newid i ganiatáu i ddisgyblion o'r ardal fynychu'r ysgol newydd i gymryd lle Ysgol Corn Hir ac Ysgol Bodffordd a maint yr estyniad yn Ysgol y Graig yn cael ei leihau o ganlyniad i hynny, byddai'n rhaid i'r Ysgol Corn Hir newydd fod yn fwy er mwyn cynnwys y disgyblion ychwanegol a byddai hynny'n cynyddu'r costau ac yn gwrthbwyso unrhyw arbedion o ganlyniad i leihau maint yr estyniad yn Ysgol y Graig.

Dywedodd y Rheolwr Gwasanaethau Pensaernïol fod problemau capasiti yn ardaloedd dwyreiniol a gorllewinol Llangefni yn golygu fod rhaid gwneud newidiadau i Ysgol y Graig ac Ysgol Corn Hir. Petai'r ysgol newydd i gymryd lle Ysgol Corn Hir ac Ysgol Bodffordd yn cael ei chwblhau gyntaf, mae'n bosib y byddai rhieni yn dewis anfon eu plant i'r ysgol newydd. Serch hynny, mae datblygiadau arfaethedig yn gysylltiedig â champws Coleg Menai yn golygu y byddai'n rhaid gwneud newidiadau i Ysgol y Graig pa un bynnag.

- Mewn cyfnod pan mae'r Cyngor yn wynebu rhaglen heriol o doriadau yn y gyllideb dros y tair blynedd nesaf o leiaf, nododd y Pwyllgor ei fod yn ymrwymo ei hun i gynllun benthycu digymorth. Gofynnodd y Pwyllgor pa mor fforddiadwy yw'r cynigion yn y ASA/ABA ar y cyd o ystyried costau'r cynlluniau moderneiddio ysgolion eraill y mae'r Cyngor eisoes wedi ymrwymo iddynt.

Dywedodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 fod y Cyngor wedi cydnabod o'r cychwyn y byddai'r rhaglen moderneiddio ysgolion yn creu costau ychwanegol. Bydd cynnydd o 50% i 65% yng nghyfraniad Llywodraeth Cymru tuag at gostau pob prosiect ym Mand B o gymorth mawr i gynghorau wrth iddynt weithredu cynlluniau moderneiddio ysgolion. Er y bydd cost i'r Gyllideb Refeniw ar ffurf y Ddarpariaeth Isafswm Refeniw (MRP) (sef y swm lleiaf y mae'n rhaid i'r Cyngor ei godi ar y Gyllideb Refeniw bob blwyddyn er mwyn talu am y gost o fenthycu a chostau llog) mae'r cynnig yn creu arbedion blynyddol a gellir defnyddio arian cyfalaf a dderbynnir drwy werthu Ysgol Talwrn fel rhan o gyfraniad y Cyngor tuag at y costau ac o ganlyniad leihau'r swm y bydd rhaid iddo ei fenthycu er mwyn cyllido'r prosiect. Mae'n annhebygol y bydd rhaglen gyfalaf i fuddsoddi mewn ysgolion yn cael ei chynnig eto lle mae 65% o gostau'r prosiect yn cael eu hysgwyddo gan Lywodraeth Cymru ac o ganlyniad mae'n hanfodol fod y Cyngor yn manteisio ar y cyfle hwn i sicrhau fod ei stoc ysgolion yn cyfarfod â safonau'r 21ain Ganrif; fel arall, dim ond gohirio'r broblem o foderneiddio ysgolion fyddai'r Cyngor yn ei wneud ac mae'n debygol y byddai'n rhaid iddo gyllido'r cyfan o'r costau moderneiddio o'i goffrau ei hun rywbryd yn y dyfodol. Mae'r rhaglen Ysgolion yr Unfed Ganrif ar Hugain yn rhaglen fuddsoddi hirdymor lle mae awdurdodau lleol yn cymryd benthyciadau tymor hir er mwyn cyllido eu prosiectau moderneiddio ysgolion a'r costau hynny'n cael eu hymestyn dros y tymor hir / cyfnod gweithredu'r ysgol.

Ar ôl craffu ar y ASA/ABA, penderfynodd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol argymhell i'r Pwyllgor Gwaith, ar yr amod ei fod yn nodi pryderon y Pwyllgor ynglŷn â thraffig, lleoliad y maes parcio a'r her o wneud i'r Ysgol y Graig bresennol a'r Bloc Cyfnod Sylfaen newydd weithio fel un endid, ei fod yn cymeradwyo -

- Yr Achos Strategol Amlinellol a'r Achos Busnes Amlinellol (ASA/ABA) ar y cyd i ehangu Ysgol y Graig drwy adeiladu bloc Cyfnod Sylfaen Newydd a chau Ysgol Talwrn.
- Anfon yr Achos Strategol Amlinellol a'r Achos Busnes Amlinellol (ASA/ABA) ar y cyd i ehangu Ysgol y Graig drwy adeiladu bloc Cyfnod Sylfaen newydd a chau Ysgol Talwrn at Lywodraeth Cymru. (*Ataliodd y Cynghorydd Lewis Davies ei bleidlais*)

NI CHAFODD UNRHYW GAMAU GWEITHREDU YCHWANEGOL EU HARGYMELL

**Y Cynghorydd Aled Morris Jones
Cadeirydd**

DRAFT